

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಲಿವು

ಸ್ವಾಮಿ ರಂಗನಾಥಾನಂದ

ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ರಂಗನಾಥಾನಂದಜಿ ಮಹಾರಾಜ್ ಅವರು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವರು. ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಅಮೋಘ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಮೂಲಕ ವೇದಾಂತ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ *The Universal Message of the Bhagavadgita* ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವಾದ “ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವಿಶ್ವಸಂದೇಶ” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಆಯ್ದ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖನರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಮಣ್ಯಾಕರ್ಮ ಯಃ ಪಶ್ಯೇದಕರ್ಮಣಿ ಚ ಕರ್ಮ ಯಃ |
ಸ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಸ ಯುಕ್ತಃ ಕೃತ್ಸುಕರ್ಮಕೃತ್ ||

“ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಯಾವನು ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನು; ಅವನು ಯುಕ್ತನು ಮತ್ತು ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನು.” (ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ೪, ೧೮)

ಕರ್ಮವು ಅಕರ್ಮವಾಗುವ ಬಗೆ

ಇಡೀಯ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ತುಂಬಾ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಚಿಂತನೆ. ಇದು ಒಂದು ಅಸಂಬದ್ಧ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಂಡರೂ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಸತ್ಯತೆ ಅದರ ಅಸಂಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು; ನಿಜ ಜೀವನ ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಅಸಂಬದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನುಗ್ಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿಜಾಂಶ ಬೇರೆ; ಮಾನವನ ಅನುಭವದಲ್ಲೇ ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಕರ್ಮವನ್ನು, ಅಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಚೈನಾದ ಟಾವೋ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಕನ್ ಫ್ಯೂಶಿಯಸ್ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಲ್ಪನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅವರು “ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ್ದು” ಎನ್ನುವರು. “ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ್ದು” ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದ ಕೆಲಸ. ಕೆಲಸವು ಕೆಲಸವಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಕರ್ತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇವೆರಡೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಕೆಲಸ ತನ್ನ ಕೆಲಸತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಒಂದು ಆಟದಂತಾಗಿ, ಸಹಜವಾಗಿ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಪ್ರಯತ್ನ, ಹೋರಾಟ, ಉದ್ದೇಗ ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಕೆಲಸದ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುವುದು. ನೀವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತರಾಗಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರೆ, ಉದ್ದೇಗವೆಲ್ಲ ಹೋಗಿಬಿಡುವುದು. ನೀವು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆ! ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಹಾ, ನೀವು ನೋಡಿರಬಹುದು, ಮಗುವಿಗೆ ಹುಪಾರಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತಾಯಿ ಅದನ್ನು

ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುವಳು; ಅವಳಿಗೆ ಅದೊಂದು ಹೊರೆ, ಆಯಾಸ ಎನ್ನಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರೇಮ ಇರುವಾಗ, ಅದು ಯಾರಿಗೂ ಹೊರೆ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಣ ಪಡೆದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನ ಅನುಭವ ಬೇರೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತ ಪ್ರೀತಿಯೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿನ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮದ ನಾಗರಿಕತೆ ಜನರಿಗೆ ಕೆಲಸವು ಒಂದು ಹೊರೆ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸದ ಹೊರಗಡೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ದುಡಿತದ ಬಾಧೆ

ಸ್ವಲ್ಪ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮುನ್ನಡೆಯ ನಂತರ ಕೆಲಸವು ಹೊರೆ ಎನ್ನಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ಬಲವಂತ ದುಡಿತ ಅಥವಾ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಎಂದಂತೂ ಖಂಡಿತ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಬಲವಂತ ದುಡಿತ (drudgery) ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬೇಕೆಂದೇ ಬಳಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದಿನ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮದ ನಾಗರಿಕತೆ ಜನರಿಗೆ ಕೆಲಸವು ಒಂದು ಹೊರೆ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸದ ಹೊರಗಡೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಷ್ಟೊಂದು ರಜಾ ದಿನಗಳು. ಶುಕ್ರವಾರ ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮಿಲಿಯಗಟ್ಟಲೆ ಜನರು ರಜಾಕ್ಕಾಗಿ ಓಡುವರು. ಈ ಐದು ದಿನಗಳೆಲ್ಲಾ ಬರೀ ದುಡಿತವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಈಗ ಹೊರಗಡೆ ನಲಿವನ್ನು ಹುಡುಕೋಣ. ಇದು ಆಧುನಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿ, ತುಂಬ ಜನ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಲೇಖಕರು ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಸಾರಿ ನಾನು ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಂಗ್ಲ ಬರಹಗಾರ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದೆ:

ಜನರು ಶುಕ್ರವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಲಂಡನ್ ಬಿಟ್ಟು ಕಾರಿನಲ್ಲಿ

ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯ ಕಾರುಗಳ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ, ಗಲಾಟೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ, ಅನಂತರ ಸಮುದ್ರ ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀರಿ. ಅಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಜನ, ನೂಕುನುಗ್ಗಲು, ಖಾಲಿ ಜಾಗ ವಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೂ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ; ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಭಾನುವಾರ ರಾತ್ರಿಯೋ, ಸೋಮವಾರ ಬೆಳಗ್ಗೆಯೋ ವಾಪಸು ಬಂದಾಗ ನೀವು ಶುಕ್ರವಾರ ಸಂಜೆ ಹೊರಟಾಗ ಆಗಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಸ್ತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗ ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆಗುತ್ತಿರುವುದೇ ಇದು. ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ಸಮುದ್ರ ತೀರದುದ್ದಕ್ಕೂ ನೀವಿದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲೂ ಖಂಡಿತ ಆಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾವೂ ಸಹ ನಲಿವನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಲಿವು

ನೀವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನೀವು ಕೇವಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರದೆ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಕೆಲಸದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತೀರಿ. ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕೆಲಸದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವ. ಗೀತೆ ಇದನ್ನೇ ವಿವರಿಸಲೆತ್ತಿರುತ್ತಿರುವುದು; ಕೆಲಸವೇ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂಬುದಾಗಿ. ನಿಮಗೆ ಒಂದು ರಜಾ ದಿನದ ನಲಿವು ಬೇಕಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಕೆಲಸವು ದುಡಿತ ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಒಂದು ದಿನ ವಿಶೇಷ ರಜಾ ಬೇಕು, ಶಾಂತವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಕಳೆಯಬೇಕೆನಿಸಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ; ಅದರಲ್ಲೇನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ನಲಿವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ನೀವು ಅದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ಕೆಲಸ ಒಂದು ಬಾಹ್ಯ ಕ್ರಿಯೆ ಅಷ್ಟೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು. ನಾನು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಗಿಸಿದ ಅನಂತರವೇ ನನಗೆ ಅದು ಚೆನ್ನೆಂದೂ ಸಂತೋಷದಾಯಕವೆಂದೂ ಕಾಣುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಆತಂಕ, ಉದ್ವೇಗಗಳಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ, "ಕೆಲಸ ಮಾಡು, ಆದರೆ ತುಮುಲವಿಲ್ಲದಿರಲಿ." ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಯುದ್ಧಸ್ಥ ವಿಗತ ಜ್ವರಃ, "ಜೀವನಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಒಳತೋಟಿಯಲ್ಲದೆ, ಬೇಗುದಿಯಲ್ಲದೆ ನಡೆಸು" (ಗೀತಾ,೨.೨೦) ಎಂದು.

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ

ನಿರ್ವಹಣೆ(Management)ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಚೈನಾದ ಬರಹಗಾರರು. ಅವರು, ನೀವು ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೇ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದ ಹಾಗೆ ತುಂಬ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲೀರಿ, ತುಂಬ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಭಾರ

ಹೊರಬಲ್ಲೀರಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಮೆರಿಕಾದ ಮೆಸಾಚುಸೆಟ್ಸ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಟೆಕ್ನಾಲಜಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚೈನಾದ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಆರ್.ಜಿ. ಎಚ್. ಸಿಯೂ ತಮ್ಮ ಟಾಪೋ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ (ಪುಟ ೭೬) :

"ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕನಿಗೆ ಟಾಪೋ ಧರ್ಮದ ಅಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪರಿಚಯವಿರಬೇಕು. ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದಿರುವ ಕಲೆಯಿಂದಲೇ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನು ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಂವಹನಗೊಳಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ, ಏಕೆಂದರೆ ಜನರು ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕಾಲಹರಣ, ಸೋಮಾರಿತನ ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವರು. ಆದರೆ ಚ್ಯಾಂಗ್-ಟ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರ ಒಂದು ನಮೂನೆಯ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು:

ಜ್ಞಾನದಾಹಿಯ ಗುರಿ ಕಲಿಯುವುದಾದರೆ ದಿನೇ ದಿನೇ
ಟಾಪೋದಾಹಿಯ ಗುರಿ ಕಳೆಯುವುದಾಯಿತು ದಿನೇ ದಿನೇ
ಕಳೆಯುತ್ತ ಕಳೆಯುತ್ತ ಹೋದಂತೆ
ಹೊನೆಗೆ ನೇರುವುದು ಅಕರ್ಮತೆ
ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಮಾಡುವ ಕುಶಲಕಲೆ.
ಲೋಕವ ಗೆದ್ದವ ಬಹಳಸಲ
ಸಾಧಿಸಿರುವನದ ಏನನು ಮಾಡದೆ.
ಏನನಾದರೂ ಮಾಡುವ ಒತ್ತಡ
ಹೇರಿದೆ ಒಬ್ಬನ ಮೇಲಿಂದಾದರೆ
ಅವನಿಗೆ ದಕ್ಕದು ಲೋಕದ ಜಯವು.

ಮುಂದೆ ಅದೇ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ (ಪುಟ ೧೫೭-೫೮) :

"ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ತಾತ್ವಿಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕನ ಕಾರ್ಯ ಪರಿಣತಿಯು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಸಹಿಷ್ಣುತೆ; ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಹಿತ ಸಾಧನೆ. ಹಳೆಯ ಚೀನೀ ಗಾದೆಯಂತೆ ಅಂತಸ್ಸಂತ, ಬಾಹ್ಯ ಮಹಾಂತ ಎಂಬಂತಿರುವನು."

ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಕೇಂದ್ರಸರ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಭಾರತದ ಶಾಸಕರಲ್ಲಿ, ಆಡಳಿತಗಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಜ್ಯವು ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಶಾಂತಿಯುತವೂ, ಸ್ಥಿರವೂ ಹಾಗೂ ಶಕ್ತಿಯುತವೂ ಆಗುವುದು.

ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ ಎಂದರೆ ಚಿರಸ್ಥಾರ್ಥಿ ಪ್ರಜನನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲರ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವವಾದ, ಚಿರಂತನ ಶುದ್ಧವಾದ, ಚಿರಂತನ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಉತ್ತಮಾಂಶ ಅಥವಾ

ಆತ್ಮ ಇದೆ ಎಂಬ ವೇದಾಂತ ಅಥವಾ ಮಾನವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾರಿ ಹೇಳುವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣದ ಹೊರತು ಈ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿವೇಕಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ನಿವೃತ್ತಿ

ಅಪ್ಪವಕ್ರಗೀತೆ ಎಂಬ ಅದ್ವೈತವೇದಾಂತ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ಥೂ ಕೃತಿಯೊಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ(೧೮.೬೧):

ನಿವೃತ್ತಿರಪಿ ಮೂಢಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿರುಪಜಾಯತೇ |
ಪ್ರವೃತ್ತಿರಪಿ ಧೀರಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿಫಲಭಾಗಿನೀ ||

“ಮೂಢನ ಕರ್ಮರಾಹಿತವು ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಳ್ಳುವುದು; ವಿವೇಕಿಯ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮರಾಹಿತದ ಫಲವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದು.”

ನಾನು ವಿವೇಕಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆಯೇ ನನಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದು. ನಾನು ಅವಿವೇಕಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ರಜೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರವಾಸ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ತುಮುಲ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರಬಹುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ರಜೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದು. ಹೀಗೆ, ಈ ಶ್ಲೋಕವು ತುಂಬ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು; ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹೀಗೆ, ಮೂಢನಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿಬಿಡುವುದು. ವಿವೇಕಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು; ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗಲೂ ಅವನು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ವೇದಾಂತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಚೈನಾದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶದ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಇದನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಈ ಧೋರಣೆಯು ಒಬ್ಬ ಗೃಹಿಣಿಯು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂಭಾಳಿಸುತ್ತ, ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೂ, ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ಇರುವಳು. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ, ಅದೊಂದು ಅತಿಶಯವೇ; ಗೀತೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಆ ಹಂತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವರು. ಅದು ಬರುವುದು ಇತರರ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ; ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯ ಧೋರಣೆಯಿಂದ.

ಕೆಲಸದ ಹಿಂದೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಧೋರಣೆ ಇರಲಿ

ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಜೀವನದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಧೋರಣೆ ಯಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಏನಾದರೊಂದು ಗೋಣುತ್ತ ಇರುವ ಮನಸ್ಸಿನವನಾಗುವನು.

ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೂ ಗೋಣುತ್ತಲೇ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೇನು ಸಂತೋಷವಿದೆ? ಎತ್ತು ಗಾಡಿಯನ್ನು ಎಳೆಯುವಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಭಾರ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಎಳೆಯುವುದು. ಆ ತರಹದ ಜೀವನದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಿರಬೇಕು, ಒಂದು ತೃಪ್ತಿಯಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ನಾವೇ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲಾರರು. ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಸವಾಲು.

ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೂ ಗೋಣುತ್ತಲೇ,
ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ
ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ.
ಅದರಲ್ಲೇನು ಸಂತೋಷವಿದೆ ?

ಕೆಲಸದಲ್ಲೇ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ; ಕೆಲಸಗಾರನ ಧೋರಣೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಇದು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಎಂದು ಮೌಲ್ಯ ಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಪಾಠವನ್ನು ನಮಗೆ ಗೀತೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಧೋರಣೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸವೂ ಒಳ್ಳೆಯದೇ; ಧೋರಣೆಯು ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲಸವೂ ತಪ್ಪೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ನೀವು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಅದು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇದೆ.

ನಾನು ಅನಂತ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಒಂದಾಗಿರುವೆ. ಆ ಅರಿವು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬರಬೇಕು. ಆಗ ನಿಮಗೆ ಪ್ರಚಂಡ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ ಬರುವುದು. ಈ ಅರಿವು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಹಾರಗಳ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮೆತ್ತೆಯಿಟ್ಟು ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವುದು— ರೈಲ್ವೆ ಕೋಚ್ ಗಳ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಲಿಂಗ್ ಬಂಪರ್‌ಗಳು ಎರಡು ಕೋಚ್‌ಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಾಗುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಘಟ್ಟನೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವಂತೆ. ಆ ಮೂಲಕ ನಿಮಗೆ ಸಂಘಟ್ಟನೆಯ ನೂಕು ಗೊತ್ತಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಜಾಗವಿದೆ. ಸಂಘಟ್ಟನೆ ನಮಗೆ ತಲುಪದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾವು ಅಂತಹ ಜಾಗವನ್ನು ಸೇರಬಹುದು. ಅದೇ ಅತ್ಯಂತ ಆಳದ್ದು, ಅಂತರ್ಯದ್ದು, ಅದೇ ಆತ್ಮ. ಸ್ವಲ್ಪ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರೂ ನಿಮಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ, ಕಡಿಮೆ ಆಯಾಸ, ಕಡಿಮೆ ತುಮುಲ.

ಕೆಲಸ ಬೇಜಾರಾಗದಿರಲಿ

ಕೆಲಸವು ದುಡಿತ ಎಂಬ ತಪ್ಪು ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಿ, ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಒಂದು ದುಬಾರಿ ಬೇಜಾರಿನ ಅನುಭವ ಇಂದು ಜನರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಬೇಜಾರು (boredom) ಎಂಬ ಈ ಹೊಸ ಪದದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ. ಸುತ್ತ

ಮುತ್ತಲೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಉತ್ತೇಜಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮಕ್ಕಳ ಸಹಾ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ “ಮಮ್ಮೀ, ನನಗೆ ಬೋರು” ಎನ್ನುತ್ತವೆ! ಇಂಥ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತೇಜಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ “ಬೋರ್” ಆಗಬಹುದು? ಮನಸ್ಸಿನ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಊನವಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದ “ಬೋರಿಂಗ್, ಬೋರ್ಡಂ” ಎಂಬುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಪದ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಡಾ. ಜಾನ್‌ಸನ್ಸ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಜೆರಾಲ್ಡ್ ಹೆರ್ಡ್‌ನ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದಿದಾಗ ಅದು ಸರಿಯೇ ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಯಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಚಿಕಾಗೋದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರದಿಂದ ಡಾ. ಜಾನ್‌ಸನ್ಸ್‌ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ ತರಿಸಿದೆ. “B”ನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ boredom ಎಂಬ ಪದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಡುಕಿದೆ. ಅಂತಹ ಪದವೇ ಇಲ್ಲ! ಜನಗಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ “ಬೋರ್ಡಂ” ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಈಗ ಅದು ಎಲ್ಲಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಬೋರ್ಡಂ, ಬೋರ್ಡಂ, ಐ ಆಮ್ ಬೋರ್ಡ್, ಬೋರ್ಡ್. ಈ ಬೋರ್ಡಂನ ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಖಾಲಿತನವು ಇನ್ನಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಲಾರದು.

ಈ ಬೋರ್ಡಂನ ಅನುಭವದ
ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ
ಖಾಲಿತನವು ಇನ್ನಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ
ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಲಾರದು.

ಜೀವನದ ನೂಕುನುಗ್ಗಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಾಡಿ ಸುಸ್ತಾದ ಮುದುಕರು ಬೇಜಾರುಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇನೂ ಅತಿಶಯವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಎಂಟು ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಮಕ್ಕಳು! ಅವರು ಬೇಜಾರು ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಡೀ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲೇ ಏನೋ ದೋಷವಿರುವುದು ಖಂಡಿತ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಗೀತೆಯ ಈ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿರುವುದು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಅದರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಏಕೆಂದರೆ ಇದೇನೂ ಮತತತ್ತ್ವವೊಂದರ ಉದ್ಘಟಿತವಲ್ಲ, ಮಾನವರೇ ಅನುಭವಪಟ್ಟಿರುವ ಸತ್ಯ: ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವಷ್ಟೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿಶ್ರಾಂತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಿ. ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಿ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಅದು ಈ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪರೀಷಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಡುತ್ತದೆ:

ಕೆಲಸದ ವೇಳೆ ನಿಮಗೆ ದುಡಿಮೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ; ಹೊರಗಡೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ರಜಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕಡೆ ಅಲೆಯುತ್ತೀರಿ. ನಾನೆನ್ನುವೆ, ಇದು ಅತ್ಯಂತ ತಪ್ಪು ಧೋರಣೆ. ಕೆಲಸದ ಮೂಲವನ್ನು ನೀವು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ನೀವು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸರಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ. ರಜಾದ ಮಜಾದ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ.

ಪ್ರೀತಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಗುರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದಾಗ, ಕೆಲಸ ಭಾರವೆನ್ನಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವೇ ನಮಗೆ ಮಾಡಲಾರೆನ್ನುವಷ್ಟು ಭಾರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಉದ್ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ನೀವು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ; ಒಬ್ಬ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಿಗಾಗಿ ಎಂಥ ಭಾರವನ್ನಾದರೂ ಹೊರುವಂತೆ. ಆ ಹೊರೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾರವೆನಿಸದು; ಏಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅದು ಭಾರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಪ್ರೇಮಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಪ್ರೀತಿ ಆ ಭಾರದ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಿಬಿಡುವುದು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆ ಭಾರದ ಅನುಭವ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಜನರು ನೂರಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತರರೂ ಇದನ್ನು ತಾಳೆ ನೋಡಬಹುದು; ದೇಶರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಜನರಿಗೆ ದೇಶಪ್ರೇಮವಿದ್ದರೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಆನಂದದಿಂದ ಮಾಡುವರು. ಇದೇ ರೀತಿ, ದೂರದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಸ್ವಾರ್ಥದ ಒಂಧನವಿರುವಾಗ ನೀವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅಪರೂಪ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ: ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕೆಲಸಮಾಡಿ; ಆದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರೇಮದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಲಿಪ್ತಭಾವವಿರಲಿ. ನಿಮಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಜಾದಿನ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನವಯುಗದ ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗಾಢವಾದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವನು: ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಬಿಡುವಿಗಾಗಿಯೂ ಹೋಗಿಬನ್ನಿ, ಆದರೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ದುಡಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಲೆಯಬೇಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಬಿಡುವು ಬೇಜಾರಿನಿಂದ ನಲಿವಿಗೆ ಒಂದು ಬದಲಾವಣೆ ಎಂದು ಆಗದೆ, ಒಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಎಂದಾಗಲಿ. ಅದು ಮಾನವ ಬದುಕುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಬೇಕು.